

1

Контекст дослідження ринку та вступні зауваження

Неспровоковане повномасштабне вторгнення Росії у 2022 році вплинуло на всі аспекти життя в Україні. Воно мало руйнівний вплив на економіку та суспільство. Цілеспрямовані атаки на енергетичну інфраструктуру призвели до значних руйнувань, але Україні вдалося зберегти функціонуючу електроенергетичну систему. Їй також вдалося досягти тіснішої інтеграції з електроенергетичною системою ЄС. Стійкість електроенергетичного сектору України демонструє його потенціал. Після закінчення війни перед ним постануть виклики, пов'язані з підвищенням ефективності та конкурентоспроможності. Цей звіт має на меті сприяти успішному проходженню сектором цього переходу.

З моменту введення воєнного стану 24 лютого 2022 року електроенергетичний сектор України працює в умовах особливого режиму регулювання. Довоєнна модель ринку значною мірою залишилася незмінною, але зі значними корективами. Міністерство енергетики отримало широкі повноваження щодо прийняття рішень стосовно операційної діяльності компаній у секторі. Станом на початок 2023 року атаки на українську інфраструктуру тривають. Електроенергетичний сектор став однією із основних мішеней атак і зазнав величезних збитків. У цих несприятливих умовах він також довів свою стійкість.

Надзвичайні заходи, спрямовані на подолання безпосередніх наслідків війни, не є предметом цього дослідження. Вони є життєво важливими для підтримки функціонування енергосистеми за надзвичайних обставин, але мають тимчасовий характер і менше значення для довгострокового розвитку електроенергетичного сектору. Очікується, що післявоєнна система регулювання електроенергетичного сектору України буде дуже схожою на довоєнну систему, описану в цьому дослідженні. Дослідження ринку зазвичай ґрунтуються на великому фактичному матеріалі, наданому учасниками ринку, та на їхніх оцінках стану конкуренції. Для цього дослідження збір інформації від учасників ринку був суттєво обмежений війною. Відповіді на розгорнуту анкету, отримані незадовго до військової агресії Росії, неможливо було перевірити, тому вони можуть бути застарілими, що знижує їхню цінність. Учасники ринку та органи державної влади перебувають під величезним тиском, зважаючи на їхню відповідальність за збереження енергосистеми в цілості. З початком війни контакти із зацікавленими сторонами були обмежені, а обставини не дозволяли проводити поглиблені дискусії або розповсюджувати додаткові анкети.

Крім того, воєнний стан призвів до введення обмежень на публікацію та обмін інформацією про чутливі сфери економіки України, включаючи сектор електроенергетики. Навіть за відсутності таких обмежень, вплив війни неможливо оцінити детально через драматичну і постійну шкоду, яку вона завдала. Як наслідок, при проведенні дослідження довелося значною мірою покладатися на загальнодоступну інформацію, частина якої не є повністю актуальною. Звичайно, це має певні негативні наслідки для надійності аналізу. Тим не менш, дослідження повинно дати адекватний опис основних особливостей електроенергетичного сектору України та середовища, в якому він функціонує.

Метою цього дослідження конкурентного ринку є виявлення потенційних проблем конкуренції в електроенергетичному секторі та надання рекомендацій щодо підвищення рівня конкуренції в секторі. Ці рекомендації стануть основою для заходів, за допомогою яких українська влада зможе подолати перешкоди для ефективної конкуренції, що дозволить Україні повною мірою скористатися перевагами лібералізованого електроенергетичного сектору.

Більшість змін в електроенергетичному секторі під час війни були зумовлені факторами, що не залежать від конкуренції, і мають здебільшого тимчасовий характер, але деякі зміни заслуговують на увагу.

Прямим наслідком війни стало падіння попиту на електроенергію в Україні приблизно на третину. Бізнес та промислове споживання скоротилося через різке зниження економічної активності, а попит з боку побутових споживачів зменшився, оскільки майже 8,2 мільйона людей були змушені покинути країну (UNHCR, 2023^[1]).

Спочатку зниження попиту призвело до значного падіння цін на короткострокових оптових ринках, що поставило під загрозу фінансову життєздатність виробників електроенергії. Це призвело до запровадження цінових обмежень. Згодом ціни відновилися, оскільки генеруючі потужності також ставали все більш обмеженими через фізичні пошкодження електростанцій та мережі.

У березні 2022 року Кабінет Міністрів України запровадив мораторій на відключення населення від електропостачання та інших комунальних послуг через несплату рахунків за електроенергію.¹

Мораторій також поширюється на непобутових споживачів у районах проведення бойових дій та на окупованих територіях.

Крім того, у разі припинення постачання електроенергії попереднім постачальником, споживачі, постачальники яких були визнані «дефолтними учасниками ринку» або втратили ліцензію на постачання, були переведені на обслуговування до одного з постачальників універсальних послуг країни.² Це гарантувало, що споживачі не залишаться без електроенергії у разі припинення дії договору з попереднім постачальником.

Ще однією важливою подією, яка може трансформувати електроенергетичний сектор України, стала його синхронізація з Системою передачі електроенергії континентальної Європи. Синхронізація забезпечує роботу електричних мереж на одній частоті. Це підвищує стабільність підключених систем і дозволяє глибше інтегрувати ринки електроенергії. Україна прагне синхронізуватися з європейською системою з 1990-х років. Бурштинський енергетичний острів (БуОС), невелика частина енергосистеми України, на яку припадає близько 4% загального виробництва і споживання, був синхронізований з європейською системою з 1 липня 2003 року. Україна подала заявку на синхронізацію всієї своєї системи в 2006 році (Ukrenergo, 2023^[2]). В екстреній процедурі українська енергосистема була успішно синхронізована з Континентально-європейською енергетичною системою 16 березня 2022 (ENTSO-E, 2022^[3]). Водночас дві окремі українські торгові зони БуОС та Об'єднана енергосистема (ОЕС), були об'єднані таким чином, що тепер Україна має єдину торгову зону.

Інформаційне вікно 1.1. Пошкодження електроенергетичної інфраструктури в Україні

Київська школа економіки оцінює задокументований нанесений збиток українській інфраструктурі в 137,8 млрд доларів США (за відновлювальною вартістю) станом на грудень 2022 року, у тому числі 6,8 млрд доларів США – збитки нанесені енергетичній інфраструктурі. Через відсутність інформації про тимчасово окуповані території реальна цифра ймовірно більша.

Українська електроенергетична інфраструктура зазнала значних пошкоджень протягом перших тижнів і місяців російської військової агресії. Під час авіабомбардування 3 березня 2022 року було пошкоджено сім ТЕС та ГЕС та зруйновано Охтирську ТЕЦ. Ще три ТЕЦ у Кременчуці, Чернігові та Сєверодонецьку отримали суттєві пошкодження. Російські війська також обстріляли та пошкодили понад 50 об'єктів електромереж у Київській, Чернігівській, Сумській, Миколаївській, Харківській та Херсонській областях. На момент написання звіту Запорізька атомна електростанція, яка забезпечує близько 25% виробництва електроенергії в Україні, залишається окупованою російськими військами.

Більшість сонячних і вітрових електростанцій України знаходяться в районах інтенсивних військових дій. Так, близько 60% встановлених потужностей сонячних електростанцій та 38 із 42 вітрових електростанцій регіонально розташовані від Одеси до Луганська. До травня 2022 року розрахункові страхові збитки від пошкоджень вітрових електростанцій досягли щонайменше 800 мільйонів доларів США.

10 жовтня 2022 року російські війська посилили цілеспрямовані удари по енергетичній інфраструктурі. Того дня було пошкоджено 30% енергетичної інфраструктури України. Це призвело до аварійних відключень електроенергії по всій країні.

Найбільший обстріл енергосистеми України з початку війни стався 15 листопада 2022 року, коли російські військові випустили 100 ракет по об'єктах критичної інфраструктури. На той час було зруйновано близько 50% енергетичної інфраструктури України.

У міру того як атаки тривали, перебої з електроенергією ставали все більш масовими та тривалими. Прем'єр-міністр Денис Шмигаль заявив, що станом на 23 листопада 2022 року «в Україні немає жодної тепло- та гідроелектростанції, яка б не була обстріляна ворогом». Незважаючи на всі пошкодження, Україні вдалося запобігти системній аварії завдяки неймовірній роботі ремонтних бригад Укренерго (Оператор системи передачі) та інших електроенергетичних компаній.

Відповідно до заяви прем'єр-міністра, станом на кінець грудня 2022 року міжнародні партнери України виділили майже 1,5 млрд доларів США підтримки енергетичному сектору країни, включно з обладнанням для ремонту. Оскільки російські війська часто атакували високовольтні трансформаторні підстанції, щоб відключити електростанції від споживачів, трансформатори є одним з найбільш потрібних видів обладнання.

Незважаючи на постійні ремонти, спостерігається значний дефіцит електроенергії, що зумовило необхідність введення лімітів споживання для всіх регіонів. Заплановані стабілізаційні графіки відключень діють, але ризик аварійних відключень залишається високим. Наприклад, зниження температури 10 січня 2023 року призвело до значного збільшення споживання електроенергії, що призвело до аварійного відключення в деяких регіонах України.

Джерела: Київська школа економіки (2023^[4]), Загальна сума збитків, завданих інфраструктурі України через війну, зросла майже до 138 млрд дол. США, <https://kse.ua/about-the-school/news/the-total-amount-of-damage-caused-to-ukraine-s-infrastructure-due-to-the-war-has-increased-to-almost-138-billion/>; Пришляк (2022^[5]), Окупанти вже пошкодили близько 50% української енергетичної інфраструктури – Зеленський, <https://www.unian.ua/economics/energetics/okupanti-poshkodili-vzhe-blizko-50-ukrajinskoji-energetichnoji-infrastrukturi-zelenskiy-12050670.html>; Ковеленко (2022^[6]), Щодня в Україну завозять понад 8 000 генераторів – Шмигаль – УНІАН, <https://www.unian.ua/economics/energetics/shchodnya-v-ukrajinu-zavozyat-ponad-8-tisyach-generatoriv-shmigal-12051636.html>; Саєнко (2022^[7]), В Укренерго розповіли, як енергосистема України пережила вчорашню атаку, <https://www.unian.ua/economics/energetics/v-ukrenergo-rozpovili-yak-energosistema-ukrajini-perezhila-vchorashnyu-ataku-12081552.html>; Албул (2023^[8]), В Україні збільшився дефіцит електроенергії, https://lb.ua/society/2023/01/10/542048_ukraini_zris_defitsit_potuzhnosti.html; Global Reinsurance (Global Reinsurance, 2022^[9]), Відновлювані джерела енергії зазнають мільярдних збитків в Україні – PCS, <https://www.globalreinsurance.com/home/renewables-face-billions-of-dollars-in-ukraine-losses-pcs/1441292.article>; (Korogodskyi, 2022^[10]), Майже 1,5 млрд доларів США: Шмигаль розповів про міжнародну допомогу Україні в енергетичному секторі, https://lb.ua/economics/2022/12/25/540343_mayzhe_15_mlrld_shmigal_rozpoviv_pro.html.

Посилання

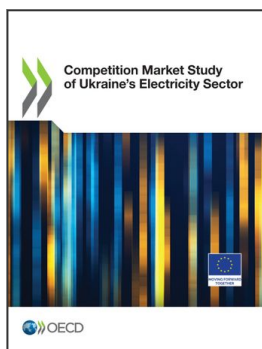
- Albul, S. (2023), *Electricity capacity shortage has increased in Ukraine*, LB.ua, https://lb.ua/society/2023/01/10/542048_ukraini_zris_defitsit_potuzhnosti.html (accessed on 15 February 2023). [8]
- ENTSO-E (2022), *Continental Europe successful synchronisation with Ukraine and Moldova power systems*, <https://www.entsoe.eu/news/2022/03/16/continental-europe-successful-synchronisation-with-ukraine-and-moldova-power-systems/>. [3]
- Global Reinsurance (2022), *Renewables face billions of dollars in Ukraine losses - PCS*, <https://www.globalreinsurance.com/home/renewables-face-billions-of-dollars-in-ukraine-losses-pcs/1441292.article> (accessed on 28 February 2023). [9]

- Korogodskyi, Y. (2022), *Almost \$1.5 billion: Shmygal talked about international aid to Ukraine in the energy sector*, LB.ua, https://lb.ua/economics/2022/12/25/540343_mayzhe_15_mlrld_shmigal_rozpoviv_pro.html (accessed on 7 March 2023). [10]
- Kovalenko, O. (2022), *More than 8,000 generators are brought to Ukraine every day - Shmyhal - UNIAN*, Ukrainian Independent News Agency, <https://www.unian.ua/economics/energetics/shchodnya-v-ukrajinu-zavozyat-ponad-8-tisyach-generatoriv-shmigal-12051636.html> (accessed on 7 March 2023). [6]
- Kyiv School of Economics (2023), *The total amount of damage caused to Ukraine's infrastructure due to the war has increased to almost \$138 billion*, Kyiv School of Economics, <https://kse.ua/about-the-school/news/the-total-amount-of-damage-caused-to-ukraine-s-infrastructure-due-to-the-war-has-increased-to-almost-138-billion/> (accessed on 7 March 2023). [4]
- Pryshlyak, N. (2022), *The occupiers have already damaged about 50% of the Ukrainian energy infrastructure - Zelenskyi*, Ukrainian Independent News Agency, <https://www.unian.ua/economics/energetics/okupanti-poshkodili-vzhe-blizko-50-ukrajinskoji-energetichnoji-infrastrukturi-zelenskiy-12050670.html> (accessed on 7 March 2023). [5]
- Sayenko, V. (2022), *Ukrenergo told how Ukraine's energy system survived yesterday's attack*, Ukrainian Independent News Agency, <https://www.unian.ua/economics/energetics/v-ukrenergo-rozpovili-yak-energosisistema-ukrajini-perezhila-vchorashnyu-ataku-12081552.html> (accessed on 7 March 2023). [7]
- Ukrenergo (2023), *Integration with ENTSO-E*, <https://ua.energy/european-integration/integration-entso-e/> (accessed on 8 March 2023). [2]
- UNHCR (2023), *Ukraine situation Flash Update #44*, United Nations High Commissioner for Refugees, <https://data.unhcr.org/en/documents/details/100004> (accessed on 13 April 2023). [1]

Примітки

¹ Постанова КМУ № 206, «Деякі питання оплати житлово-комунальних послуг в період воєнного стану», 5 березня 2022 р., <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/206-2022-%D0%BF#Text>.

² Наказ Міністерства енергетики №148, «Про врегулювання питань щодо постачання електричної енергії споживачам та розрахунків між учасниками роздрібного ринку електричної енергії у період дії воєнного стану в Україні», 13 квітня 2022 р., <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0441-22#Text>.

From:

Competition Market Study of Ukraine's Electricity Sector

Access the complete publication at:

<https://doi.org/10.1787/f28f98ed-en>

Please cite this chapter as:

OECD (2023), "Контекст дослідження ринку та вступні зауваження", in *Competition Market Study of Ukraine's Electricity Sector*, OECD Publishing, Paris.

DOI: <https://doi.org/10.1787/dd970350-uk>

This document, as well as any data and map included herein, are without prejudice to the status of or sovereignty over any territory, to the delimitation of international frontiers and boundaries and to the name of any territory, city or area. Extracts from publications may be subject to additional disclaimers, which are set out in the complete version of the publication, available at the link provided.

The use of this work, whether digital or print, is governed by the Terms and Conditions to be found at <http://www.oecd.org/termsandconditions>.